

О‘ЗBEKISTON MUSTAQILLIGI: TARIXIY TAJRIBA VA ZAMONAVIY TARAQQIYOT

О‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi
universiteti kafedra o‘qituvchisi,
katta leytenant Toshmurodov Ahror Olimovich

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligiga erishish jarayoni, uning tarixiy ahamiyati hamda mustaqillik yillarida mamlakat hayotining siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va ma’naviy sohalarida amalga oshirilgan islohotlar tahlil qilinadi. Shuningdek, mustaqillikning dastlabki yillaridagi murakkab tarixiy sharoit, milliy davlatchilikning shakllanishi, demokratik va huquqiy davlat barpo etish borasidagi tajribalar hamda zamonaviy taraqqiyot bosqichining o‘ziga xos xususiyatlari yoritiladi.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston, mustaqillik, milliy davlatchilik, tarixiy tajriba, zamonaviy taraqqiyot, demokratik islohotlar, huquqiy davlat, fuqarolik jamiyati, milliy tiklanish, Yangi O‘zbekiston.

O‘zbekiston xalqining ko‘p asrlik tarixi davomida milliy davlatchilik, ozodlik va mustaqillik g‘oyalari xalqimizning eng muhim orzu-intilishlaridan biri bo‘lib kelgan. Shu ma’noda, 1991-yil 31-avgustda O‘zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligi e’lon qilinishi xalqimiz tarixida tub burilish yasagan, milliy

taraqqiyotning yangi bosqichini boshlab bergan muhim tarixiy voqea hisoblanadi. Mustaqillik tufayli O‘zbekiston o‘z taqdirini mustaqil belgilash, milliy manfaatlarga asoslangan ichki va tashqi siyosat yuritish, demokratik huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini barpo etish imkoniyatiga ega bo‘ldi.

Mustaqillikning dastlabki yillari mamlakat uchun murakkab va mas’uliyatli davr bo‘ldi. Sobiq ittifoqning parchalanishi natijasida yuzaga kelgan siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy muammolar sharoitida O‘zbekiston o‘ziga xos va mos taraqqiyot yo‘lini tanladi. Milliy davlatchilik asoslarini mustahkamlash, bozor iqtisodiyotiga bosqichma-bosqich o‘tish, huquqiy-demokratik institutlarni shakllantirish, tinchlik va millatlararo totuvlikni ta’minlash mamlakat taraqqiyotining ustuvor yo‘nalishlariga aylandi. Bugungi kunda O‘zbekiston mustaqillik yillarida to‘plangan boy tarixiy tajriba asosida yangi taraqqiyot bosqichiga qadam qo‘ymoqda. Davlat va jamiyat hayotining barcha sohalarida amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli islohotlar inson qadri, qonun ustuvorligi, ijtimoiy adolat va xalq farovonligini ta’minlashga qaratilmoqda. Yangi O‘zbekistonni barpo etish jarayonida siyosiy boshqaruvni takomillashtirish, iqtisodiyotni liberallashtirish, fuqarolarning huquq va erkinliklarini ishonchli himoya qilish hamda mamlakatning xalqaro maydondagi nufuzini oshirish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Shu bois, O‘zbekiston mustaqilligining tarixiy tajribasini chuqur o‘rganish, bosib o‘tilgan taraqqiyot yo‘lini xolisona tahlil qilish va zamonaviy islohotlarning mazmun-mohiyatini ilmiy jihatdan yoritish bugungi kunda dolzarb ahamiyatga ega. Mazkur maqolaning asosiy maqsadi O‘zbekiston mustaqilligining shakllanish va

rivojlanish bosqichlarini, uning milliy davlatchilik taraqqiyotidagi o'rnini hamda mustaqillik yillarida erishilgan yutuqlar va zamonaviy taraqqiyot istiqbollarini tahlil qilishdan iborat.

O'zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligiga erishishi xalqimizning ko'p asrlik davlatchilik an'analari va milliy ozodlik yo'lidagi orzu-intilishlarining ro'yobga chiqishi sifatida tarixga kirdi. 1991-yilda davlat mustaqilligining e'lon qilinishi O'zbekiston taraqqiyotida mutlaqo yangi siyosiy-huquqiy bosqichni boshlab berdi. Mustaqillik tufayli mamlakat o'zining ichki va tashqi siyosatini mustaqil belgilash, milliy manfaatlardan kelib chiqib taraqqiyot strategiyasini ishlab chiqish imkoniyatiga ega bo'ldi.

Davlat mustaqilligi, avvalo, milliy davlatchilikning huquqiy asoslarini yaratishni taqozo etdi. Shu munosabat bilan davlat hokimiyati va boshqaruvi tizimi shakllantirildi, milliy qonunchilik bazasi yaratildi hamda mustaqil davlatning asosiy ramzlari qabul qilindi. 1992-yil 8-dekabrda O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining qabul qilinishi mamlakat mustaqilligini huquqiy jihatdan mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etdi. Konstitutsiya demokratik davlat va fuqarolik jamiyatini barpo etish, inson huquq va erkinliklarini ta'minlashning asosiy huquqiy poydevori bo'ldi.

Mustaqillikning dastlabki yillarida mamlakat oldida murakkab iqtisodiy va ijtimoiy vazifalar turardi. Sobiq ittifoq davridan qolgan markazlashgan iqtisodiy tizimdan bozor munosabatlariga o'tish, ishlab chiqarishning pasayishini oldini olish, aholini ijtimoiy himoya qilish va siyosiy barqarorlikni ta'minlash dolzarb

masalalardan edi. Ana shunday sharoitda O'zbekiston o'z taraqqiyot modelini shakllantirib, islohotlarni bosqichma-bosqich amalga oshirish yo'lini tanladi.

Mustaqillik yillarida O'zbekistonda zamonaviy davlatchilik institutlarini shakllantirish va takomillashtirishga alohida e'tibor qaratildi. Davlat hokimiyatining qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud tarmoqlari faoliyatining huquqiy asoslari yaratildi. Fuqarolarning davlat va jamiyat boshqaruvidagi ishtirokini kengaytirishga qaratilgan siyosiy va huquqiy mexanizmlar bosqichma-bosqich rivojlantirildi.

Demokratik islohotlarning muhim yo'nalishlaridan biri inson huquqlari va erkinliklarini ta'minlash bilan bog'liq bo'ldi. Mustaqillik tufayli inson manfaatlari davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qarala boshlandi. Fuqarolarning shaxsiy, siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy huquqlarini himoya qilishga qaratilgan milliy qonunchilik takomillashtirildi.

Shuningdek, fuqarolik jamiyati institutlari, nodavlat notijorat tashkilotlari, ommaviy axborot vositalari va fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari faoliyatini rivojlantirishga e'tibor kuchaydi. Bu jarayon jamiyat hayotida fuqarolarning faolligini oshirish, davlat organlari faoliyatining ochiqligi va hisobdorligini ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qildi.

Mustaqillikning eng muhim natijalaridan biri O'zbekistonning mustaqil iqtisodiy siyosat yuritish imkoniyatiga ega bo'lganidir. Bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonida mamlakatning o'ziga xos sharoitlari, aholining turmush darajasi va ijtimoiy himoya masalalari inobatga olindi. Xususiyl mulkni rivojlantirish, tadbirkorlik

faoliyatini qo'llab-quvvatlash va kichik biznesning iqtisodiyotdagi o'rnini oshirish borasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirildi.

Keyingi yillarda iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, sanoatni diversifikatsiya etish, investitsiyalarni jalb qilish va eksport salohiyatini oshirish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biriga aylandi. Transport va kommunikatsiya infratuzilmasini rivojlantirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish hamda raqamli iqtisodiyotga o'tish jarayonlari mamlakatning iqtisodiy taraqqiyotiga yangi imkoniyatlar yaratmoqda.

Iqtisodiy islohotlarning asosiy maqsadi faqat iqtisodiy o'sishga erishish emas, balki ushbu o'sish natijalarini xalq farovonligini oshirishga yo'naltirishdan iboratdir. Shu bois bandlikni ta'minlash, kambag'allikni qisqartirish, ta'lim va sog'liqni saqlash tizimlarini rivojlantirish hamda aholining munosib turmush sharoitini yaratish zamonaviy taraqqiyotning muhim mezonlari sifatida namoyon bo'lmoqda.

Bugungi kunda O'zbekiston taraqqiyotining yangi bosqichida keng ko'lamli siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu jarayonning asosiy maqsadi inson qadrini ulug'lash, xalq manfaatlariga xizmat qiladigan samarali davlat boshqaruvi tizimini shakllantirish va adolatli jamiyat barpo etishdan iborat.

Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida qonun ustuvorligini ta'minlash, sud-huquq tizimini takomillashtirish, korrupsiyaga qarshi kurashish, davlat xizmatlari sifatini oshirish va fuqarolarning davlat boshqaruvidagi ishtirokini kengaytirish muhim o'rin egallaydi. Bu boradagi islohotlar davlat va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarni yangi bosqichga olib chiqishga xizmat qilmoqda.

2023-yilda umumxalq referendumi asosida yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining qabul qilinishi mamlakat siyosiy-huquqiy taraqqiyotida muhim voqea bo'ldi. Unda inson huquq va erkinliklarini yanada kengroq kafolatlash, ijtimoiy davlat tamoyillarini mustahkamlash hamda davlatning fuqarolar oldidagi mas'uliyatini oshirishga qaratilgan qoidalar o'z ifodasini topdi.

O'zbekistonning mustaqillik yillarida bosib o'tgan yo'li mamlakat taraqqiyotida tarixiy tajribaning muhim o'rin tutishini ko'rsatadi. Erishilgan yutuqlar, yo'l qo'yilgan kamchiliklar va ularni bartaraf etish jarayonida orttirilgan tajriba kelajakdagi taraqqiyot strategiyalarini belgilashda muhim ahamiyatga ega.

Hozirgi sharoitda global siyosiy va iqtisodiy jarayonlarning murakkablashuvi, ekologik muammolar, iqlim o'zgarishi, oziq-ovqat va energetika xavfsizligi kabi masalalar har bir davlat oldiga yangi vazifalarni qo'yimoqda. Shu nuqtai nazardan, O'zbekistonning mustaqilligini yanada mustahkamlash, iqtisodiy raqobatbardoshlikni oshirish, milliy xavfsizlikni ta'minlash va xalq farovonligini yuksaltirish kelgusidagi taraqqiyotning asosiy yo'nalishlari bo'lib qoladi.

Umuman olganda, O'zbekiston mustaqilligi xalqimizga o'z tarixiy taqdirini mustaqil belgilash imkoniyatini berdi. Mustaqillik yillarida shakllangan boy tarixiy tajriba bugungi zamonaviy islohotlar uchun mustahkam zamin yaratdi. Milliy davlatchilikni rivojlantirish, demokratik qadriyatlarni qaror toptirish, iqtisodiy taraqqiyotni ta'minlash va inson qadrini ulug'lashga qaratilgan islohotlar O'zbekistonning kelajakdagi barqaror va farovon taraqqiyotini belgilovchi muhim omillardan hisoblanadi.

O'zbekiston mustaqilligi yillarida mamlakatning demografik salohiyati sezilarli darajada oshdi. Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 1991-yilda O'zbekistonning doimiy aholisi **20,6 million kishini** tashkil etgan bo'lsa, 2026-yil 1-yanvar holatiga kelib ushbu ko'rsatkich **38,2 million kishiga** yetdi. Demak, mustaqillik yillari davomida mamlakat aholisi **17,6 million kishiga yoki 85,6 foizga** oshgan. Bu ko'rsatkich O'zbekistonning inson kapitali va mehnat resurslari salohiyati sezilarli darajada kengayganini ko'rsatadi.

Mustaqillik yillarida O'zbekiston iqtisodiyotida ham muhim tarkibiy o'zgarishlar yuz berdi. Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yilda mamlakat yalpi ichki mahsuloti **1 849,7 trillion so'mni** tashkil etdi. Real hisobda yalpi ichki mahsulot hajmi 1991-yilga nisbatan **4,8 baravarga oshgan**.

Jumladan, yalpi ichki mahsulot hajmi 2020-yilda **705,1 trillion so'm**, 2022-yilda **1 041,9 trillion so'm**, 2023-yilda **1 261,8 trillion so'm**, 2024-yilda **1 535,4 trillion so'm**, 2025-yilda esa **1 849,7 trillion so'mga** yetgan. Ushbu dinamika mamlakat iqtisodiyotining so'nggi yillarda jadal rivojlanayotganini ko'rsatadi. Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligi xalqimizning ko'p asrlik ozodlik va milliy davlatchilik haqidagi orzu-intilishlarini ro'yobga chiqargan, mamlakatning siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va ma'naviy taraqqiyoti uchun mustahkam huquqiy va institutsional asos yaratgan tarixiy voqeadir. Mustaqillik yillarida O'zbekiston o'z taraqqiyot yo'lini mustaqil belgilab, milliy manfaatlar, xalq farovonligi va davlat suverenitetini ta'minlashga qaratilgan keng ko'lamli islohotlarni amalga oshirdi. Shu bilan birga, global iqtisodiy beqarorlik, ekologik muammolar,

iqlim o'zgarishi, suv va energetika xavfsizligi, oziq-ovqat xavfsizligi kabi omillar O'zbekiston oldiga yangi vazifalarni qo'yimoqda. Mazkur muammolarni samarali hal etish uchun mustaqillik yillarida shakllangan tajribadan oqilona foydalanish, innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish va inson kapitaliga investitsiyalarni yanada oshirish zarur. Umuman, O'zbekiston mustaqilligining tarixiy tajribasi shuni ko'rsatadiki, siyosiy barqarorlik, milliy birlik, qonun ustuvorligi va xalq manfaatlariga asoslangan davlat siyosati mamlakat taraqqiyotining muhim shartlaridir. Kelgusida ham mustaqillikni mustahkamlash, demokratik qadriyatlarni rivojlantirish, iqtisodiy raqobatbardoshlikni oshirish va inson qadrini yuksaltirish O'zbekistonning barqaror taraqqiyotini ta'minlovchi asosiy omillar bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Yangi tahrir. – Toshkent: O'zbekiston, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining “O'zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligi asoslari to'g'risida”gi Qonuni, 1991-yil 31-avgust.
3. O'zbekiston Respublikasining “O'zbekiston Respublikasi davlat mustaqilligining yigirma to'rt yilligi to'g'risida”gi qarori va mustaqillikni mustahkamlashga oid hujjatlar.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “O'zbekiston – 2030” strategiyasi to'g'risida”gi Farmoni. – Toshkent, 2023.

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni. – Toshkent, 2022.
6. Karimov I.A. **O‘zbekiston: milliy istiqlol, iqtisod, siyosat, mafkura.** – Toshkent: O‘zbekiston, 1996.
7. Karimov I.A. **O‘zbekiston XXI asr bo‘sag‘asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari.** – Toshkent: O‘zbekiston, 1997.
8. Karimov I.A. **Yuksak ma‘naviyat – yengilmas kuch.** – Toshkent: Ma‘naviyat, 2008.
9. Mirziyoyev Sh.M. **Yangi O‘zbekiston strategiyasi.** – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
10. Mirziyoyev Sh.M. **Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz.** – Toshkent: O‘zbekiston, 2017.
11. Mirziyoyev Sh.M. **Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz.** – Toshkent: O‘zbekiston, 2016.